

Ўзбек тилининг асосий имло қоидалари

1) =bon, =boz кўшимчалари баъзан =von, =voz айтилса ҳам. ҳамма вақт =bon, =boz ёзилади: darvozabon, masxaraboz каби. Лекин =vaqqa кўшимчаси ҳамма вақт шундай айтилади ва ёзилади: amakivaqqa, xolavaqqa, qulvaqqa каби;

2) ўрин келишиги ва чиқиш келишиги кўшимчасининг, утган эмон ясовчиси ва III шахс кўрсаткичи =di кўшимчасининг бошидаги ундosh баъзан t айтилса ҳам, ҳамма вақт d ёзилади: iqda, misdan, ketdi, kelmadidi каби.

39. Куйидаги кўшимчаларнинг бош товуши икки ёки уч хил айтилади ва шундай ёзилади:

1) таклид сўзлардан феъл ясовчи =illa (çirilla, taçilla, irilla) кўшимчаси сўз таркибиди v ёки u товуши бўлганда =ulla айтилади ва шундай ёзилади: qovulla, lovulla, uvulla, guvulla, gurulla, gursulla каби;

2) феълнинг орттирма нисбат шаклини ясовчи =dir кўшимчаси жарангли ундosh билан тугаган бир бўғинли сўзларга (kel сўзидан бошқа), шунингдек z ундoshi билан тугаган орттирма нисбат ясовчисидан кейин қўшилади: quvdır, egdir, kuldır, yondır; òtkazdir, tomizdir каби. Қолган барча ҳолларда бу кўшимча =tir айтилади ва шундай ёзилади: tiktir, kestir, uyaltir, çaeirtir каби;

3) жўналиш келишиги кўшимчаси =ga, чегара билдирувчи =gaça, равишдош шаклини ясовчи =gar, =gunça, =gani, =gudek, сифатдош шаклини ясовчи =gan, буйруқ майлининг иккинчи шахс кўрсаткичи =gin, шунингдек =gina кўшимчаси уч хил айтилади ва шундай ёзилади:

а) к ундoshi билан тугаган сўзларга қўшилганда бу кўшимчаларнинг бош товуши к айтилади ва шундай ёзилади: tokka, yòlakkaça, kònikkaç, zerikkunça, tòkkanı, keçikkudek, bukkan, ekkın, kiçikkına каби;

б) q ундoshi билан тугаган сўзларга қўшилганда бу кўшимчаларнинг бош товуши q айтилади ва шундай ёзилади: yoriqqa, eiçloqqaça, yoqqaç, çiqunça, çiniçqani, qòrçqudek, aççiqçina каби;

в) қолган барча ҳолларда, сўз қандай товуш билан тугашидан ва бу кўшимчаларнинг бош товуши к ёки q айтилишидан қатъи назар, g ёзилади: bargga, buçça, soçça, oçgan, siçgunça каби.

40. Фамилия ва ота исми билдирувчи кўшимчалар ундosh билан тугаган киши отларига =ev (=yeva), =yevič (=yevna), ундosh билан тугаган киши отларига =ov (=ova), =oviç (=ovna) шаклида қўшилади: Aliyev (Aliyeva), Aliyevič (Aliyevna); Salimov (Salimova), Salimoviç (Salimovna), Abayov (Abayova), Abayoviç (Abayovna), Yoldoçov (Yoldoçova), Yoldoçoviç (Yoldoçovna) каби.

Кўшиб ёзиш
41. Xona, noma, poya, bor, xuç, ham, baxç, kam, umu, rañ, mijoz, sifat, talab каби сўзлар ёрдамида ясалган кўшма от ва кўшма сифатлар кўшиб ёзилади: qabulxona, dorixona; tabriknoma, taklifnoma, bedaroya, çolipoya; omxabor, muçtumbor; xuçxabar, xuçfe'l; hamsuhbat, hamçahar; orombaxç, çifobaxç; kamquvvat, kamgar; buçdoçrañ, jigarrañ; umuخالق, umuçahar; sovuçmijoz, qõvumijoz; devçsifat, mauçunsifat; erktalab, suvtalab каби.

42. =(a)r (inkori =nas) кўшимчаси билан тугайдиган кўшма от ва кўшма сифатлар кўшиб ёзилади: òrinbosar, otboqar, çòlquvar, vizuqar, iqyoçmas, qurçònmas каби.

43. Такрор таклид сўзларга кўшимча қўшиб билан ясалган от ва феъллар кўшиб ёзилади: pipirak (pir=pir+ak), bizbizak (biz=biz+ak), hayhayla (hay=hay+la), gijgijla (gij=gij+la) каби.

44. Предметни бирор нарсага нисбатлаш (киеслаш), ухшатиш йўли билан билдирувчи кўшма от ва кўшма сифатлар кўшиб ёзилади: karngul, qòziqarin, otquloq, oybolta, devçomat, çeryurak, bodoçovoq, airçiykòz каби.

45. Предметни ранги, мазаси, узидоғи бирор нарсага ва шу каби белгилари асосида билдирувчи кўшма отлар кўшиб ёзилади: olaçarğa, õziliçton, aççiatòç, olaroso, miçoyo, qirabòçin каби.

46. Предметнинг бирор нарса, иш учун мулжалланганлигини билдирувчи кўшма отлар кўшиб ёзилади: kirsovun, çiyataxta, poçoçarç, tokçayç, oçraçhon, moçòra, nosaovoq, kboçunak каби.

47. Предметни жойга нисбат бериш асосида билдирувчи кўшма отлар кўшиб ёзилади: toçolça, çòlyalpiz, suvilon, qaçqargul, oboçarava каби.

48. Маросим, афсона кабиларни билдирувчи кўшма отлар кўшиб ёзилади: kiryvdi, kelintuçdi, çoryoçdi, urtoçmoq, oçildasturxon каби.

49. Қаратувчили бирикманинг бир сўзга айланиши билан юзга келган кўшма отлар кўшиб ёзилади: miçboçi, yuzboçi, aõzboçi, olmaçoçi каби.

50. Иккинчи қисми турдош от ёки oboç сўзи бўлган жой номлари кўшиб ёзилади: Yañiyòl, Tòrtkòl, Mirzaçòl, Sirdaryo, Kosonsoy, Qoraçuloq, Oltinkòl, Yañibod, Xalqçbod каби. Лекин иккинчи қисми атоқли от бўлган жой номлари ажратиб ёзилади: Òrta Osiyo, Kòhna Urganç, Òrta Çirçiq каби.

51. Рус тилидан айнан ўзлаштирилган ёки калькалаш (сўзма-сўз таржима қилиш) йўли билан ҳосил қилинган кўшма сўзлар кўшиб ёзилади: kinoteatr, radiostansiya, fòtoapparat, elektrotexnika; telekòrsativ, yarimavtomat, bayramoldi, suvosti каби.

52. Қисқартмаларнинг барча турлари ва уларга қўшилган кўшимчалар кўшиб ёзилади: ÒR, ToçDuniñ каби. Лекин енама-ен келган икки қисқартма ажратиб ёзилади: ÒR FA (Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси), ÒR XDP (Ўзбекистон Республикаси Халқ демократик партияси) каби.

Чизиқча билан ёзиш

53. Жуфт сўз ва такрор сўз қисмлари чизиқча билан ёзилади: el=yurt, mehr=çafqat, eovun=tarvuz, omon=eson, keça=kunduz, yozin=eiçin, asta=sekin, uç=tòrt, õn=õn beçta (10=15ta), bilinar=bilinmas, bordi=keldi, kuydi=piçdi, don=dun, oz=noz, mayda=quyda, aldab=suldab, õylab=netib, sòramay=netmay, kiyim=keçak, adi=badi, ikir=çikir, duk=duk, taç=tuq, qor=qor, miñ=miñ (miñ=miñlab), bitta=bitta (bitta=bittalab), baland=baland, çora=çora, içlay=içlay, juda=juda, yaçin=yaçinlargaça, hamma=hammasi, uy=uyiga, iç=içidan (xursand) каби.

Эслатма:

1. Жуфт сўздан кўшимча ёрдамида ясалган сўзлар ҳам чизиқча билан ёзилади: baxt=saodatli, xayr=xòçlaçmoq каби.

2. Жуфт сўз қисмлари орасида =u(=yu) боғловчиси келса, ундан олдин чизиқча қўйилади ва жуфт сўз қисмлари ажратиб ёзилади: yer=u osmon (yer=osmon), dõst=u duçman (dõst=duçman), keça=yu kunduz (keça=kunduz) каби.

3. Етакчи ва кўмакчи феъл бир хил шаклда бўлса, чизиқча билан ёзилади: yozdi=oldi, borasan=qõyasan, uxlabman=qolibman каби.

54. Белгини кучайтирувчи çip=qizil, yam=yaçil, kòm=kòk, sar=sariq, dum=dumaloq, kupa=kunduzi, tõppa=tõçri, bab=baravar, tippa=tik каби сўз шакллари чизиқча билан ёзилади (лекин орроқ сўзи кўшиб ёзилади).

55. Сўзнинг =ma, ba= ёрдамида бирлашган қисмлари чизиқча билан ёзилади: kòraça=kòra, uya=uy, rañ=barañ, dam=badam каби. Лекин мустақил ишлатилмайдиган қисм қатнашса, бундай сўзлар кўшиб ёзилади: ròbarò, darbadar каби.

56. Рус тилидан айнан ёки калькалаш йўли билан олинган сўзлар аслига мувофиқ чизиқча билан ёзилади: amper=sekund, unter=oficer, vice=prezident, mexanik=slesar; kilovat=soat, yòl=transport (hodisasi) каби.

57. Юкламалар сўз охирида келади ва чизиқча билан ёзилади: sen=çi, boraylik=çi, sen=a, kutaman=a, bola=ya, miñta=ya, keldi=ku, kelgan=u, yaxçi=yu, yaxçi=da, qõy=e, yaçañ=e, õçlim=ey, keldi=yey, kòrgan=ov, eçitdi=yov, kelib=oq, ertaga=yoq, ukam=gina, maydasi=gina, sizga=ki, bilsa=ki, keldi=mi, yaxçi=mi каби.

Лекин =dir юкласи, баъзан =ni юкласи ҳам кўшимчадан олдин, яъни сўз таркиби ичида келади ва кўшиб ёзилади: kelgandirsiz, senmisal каби (шунингдек =gina кўшимчаси ҳам сўз таркибиди келади ва кўшиб ёзилади: ukaginam, lekin ukam=gina каби).

Сўзга юклама бирдан ортиқ қўшилса, улар юкоридаги қоидага биноан ёзилади: keldiñ=mi=a, biladi=ku=ya, ukañ=gina=mi, borgandirsan=a каби.

58. Тартиб сон араб рақамлари билан ёзилса, =nçi кўшимчаси ўрнига чизиқча қўйилади: 7= sinf, 5="A" sinfi, 3= tikuvçilik fabrikasi, 8= brigada, 80= yillar, 1994= yil, 5= sentabr каби. Тартиб сонни кўрсатувчи рим рақамидан кейин чизиқча ёзилмади: XX asr, X sinf каби. Тартиб сонни билдирувчи араб рақамлари куйидагича ишлатилганида ҳар бир тартиб сондан кейин чизиқча қўйилади: 2= , 7= , 8= brigada a'zolari, 3= - 9= betlar каби.

59. Товушнинг чўзиқ айтилиши харфни такрор ёзиш билан кўрсатилади, бундай харфлар орасига чизиқча қўйилади: yo=õq, lina=a, e=e=e, him=a, uf=f=f каби.

Ажратиб ёзиш

60. Кўшма феълнинг қисмлари ажратиб ёзилади: taçdiq qil, sarf qil, ta'sir et, tamov bõl, sotib ol, olib kel, olib çiq, miq etma каби.

61. Кўмакчи феъл ва туликсиз феъл мустақил феълдан ажратиб ёзилади: aytib ber, olib kòr, sorab qõy, kòra qol, bera boçla, yiqila yozdi; ketgan edi, ketgan ekan, ketgan emiç, bilar edi, bilar ekan, bilar emiç каби. Лекин мустақил феъл билан ёрдамчи феъл орасида товуш узгарishi бўлса, бундай қисмлар кўшиб ёзилади: aytaver (ayta ber), boroladi (bora oladi), bilarkan (bilar ekan) каби.

62. Кўмакчилар ажратиб ёзилади: çu bilan, soat sayin, borgan sari, bu qadar, kun bõyi каби. Лекин bilan кўмакчисининг =la шакли, uqun кўмакчисининг =çun шакли чизиқча билан ёзилади: bep=la, sen=çun каби.

63. Hamma, har, her, bir, qay, u, bu, çu, õqa сўзлари узидан кейинги ёки олдинги сўздан ажратиб ёзилади: hamma vaqt, har kim,

har narsa, her çaysi, çay kuni, çay mahal, u yerda, bu yoqda, çu yoqdan, õqa yoqqa каби. Лекин birpas, biròz, biratõla, birvarakayiga, birmunça, buyon сўзлари кўшиб ёзилади. Шунингдек, yoq, yer сўзлари билан ишлатилганда бир у товуши тушса, бу сўзлар кўшиб ёзилади: qayoqqa, çayerda каби.

64. Сифат олдида келиб, белгининг ортиқ ёки камлигини билдирадиган tòq, jiçqa, liq, laf, oç каби сўзлар ажратиб ёзилади: tòq qizil, jiçqa hõl, tim qora, liq tõla, laf oçiq, oç sariq каби.

65. Мураккаб сон қисмлари ажратиб ёзилади: õn bir, beç yuz, uç yuz õn ikki, airq miñ olti yuz beç, bir miñ tòqçiz yuz tòqson tòrtinçi каби.

66. Yildan, yilga, tomдан tomga каби биринчи қисми чиқиш келишигида, иккинчи қисми жўналиш келишигида бўлган бирикмалар ажратиб ёзилади.

67. Белгининг ортиқ даражасини билдирувчи kòpдан kòp, tekindan tekin, yañidan yañi, oçidan oçiq, qizigandan qizidi кабилар ажратиб ёзилади.

68. Изофали бирикмалар ажратиб ёзилади. Бунда изофа ундosh билан тугаган сўзларга i шаклида, унли билан тугаган сўзларга yi шаклида қўйилади: dardi bedavo, rohati jon, nuçtayi nazar, oynayi jahon, baloyi nafs, a'zoyi badan, tarjimayi hol каби. Лекин изофа ёзилмайдиган сўзлар, шунингдек қисмларидан бири ёки ҳар иккиси ўзбек тилида мустақил ишлатилмайдиган сўзлар кўшиб ёзилади: gulbeor (guli beor), dardisar каби.

Бош харфлар имлоси

69. Кишининг исми, ота исми, фамилияси, тахаллуси, рамзини атоқли оти, лақаби бош харф билан ёзилади: Dilbar, Òrinova, Muhabbat Majidovna, Azamat Şuhrat õçli, Gulbahor Şuhrat qizi, Hamza Hakimzoda, Muhammadçarif Sõfizoda, Mannoñ Otaboy, Navoiy, Furqat; Yelpiçixon, Xuçomadçola, Salomjon Alikov; Qorakòzbeçim (Robia Sultonbeçimniç laçabi), Muçanna Hoçim ibn Hakimniç laçabi, Karvon каби.

70. Хайвон, қуш ва бошқа жондорларга берилган номлар бош харф билан ёзилади: Boyçibor, Çirot (otlar), Olapar, Seçgir (itlar), Oqarçar, Ortiç (buçoqlar), Hoç (muçuk), Maska (toşbaça) каби.

71. Жой, сўз номлари, мамлакат номлари бош харф билан ёзилади: Andijon, Yañiyòl (шаҳарлар), Naumança, Buloqboçi (кишлоқлар), Bodomzor, Çigatoç (маҳаллалар), Zavrqa (дара), Yaqoç (яйлов), Qoratoç, Romir (тоғлар), Oçtera, Uçtera (тепалар), Zarafçon, Oqdaryo (дарёлар), Yoyilma (канал); Turkiya, Hindiston (мамлакатлар) каби. Бирикмали атоқли от таркибиди сифатловчи ҳам бош харф билан ёзилади: Şimoliy Kavkaç, Markaziy Qizilqum, Toçli Oltoy (ўлка) каби.

72. Ўлдуз ва сайёралар, бошқа хил осмон jismlarining атоқли оти бош харф билан ёзилади: Zuhra, Hulkar, Qavs, Mirrix, Muçtariy (кулдуз ва сайёралар номи), Tinçlik deñizi; Bõronlar okeani (Oйдағи рельефлар номи) каби. Yer, quyoç, oy турдош отлари сайёра номи бўлиб келгандагина бош харф билан ёзилади: Yer, Quyoç, Oy.

73. Маданий-маиший ва савдо корхоналарининг, адабиёт ва санъат асарларининг, санъат ва озик-овқат маҳсулотларининг, шунингдек транспорт воситалари, спорт иншоотларининг номлари бош харф билан ёзилади: "Toñ" (мехмонхона), "Saodat" (фирма), "Navròz" (хайрия жамғамаси), "Kanalak" (матбаа бирлашмаси), "Çunca" (сочча) "Botanika" (санаторий), "Paxtakor" (стадион), "Çutluç qon" (роман), "Bõron" (опера), "Tanovar" (куй ва рақс), "Ozodlik" (хайкал), "Jasorat" (ёдгорлик), "Niva" (жомеин), "Sino" (совутгич), "Quvonç", "Orzu" (чинни идишлар номи), "Gõzal", "Doston" (атир, крен номи), "Paxta" (торт) каби.

74. Усимлик ва мева номларига берилган атоқли отлар бош харф билан ёзилади: "Toçkalla" (арпа), "Hosildor", "Sariçõzal" (олма ва нок), "Bahor" (гилос), "Antiqa" (ёнгок) каби.

75. Мухим тарихий сана ва байрамларнинг атоқли отлари таркибиди биринчи сўз боши харф билан ёзилади: Muntaqillik kuni, Konstituciya kuni, Xotira kuni, Ramazon hayiti, Navròz bayrami, "Alifbe" bayrami каби.

76. Куйидаги таркибли номларнинг ҳар бир сўзи бош харф билан ёзилади:

1) давлатларнинг номлари: Òzbekiston Respublikasi, Qoraqalpòçiston Respublikasi, Qozog'iston Respublikasi, Rossiya Federaciyasi, Turkiya Respublikasi, Misr Arab Respublikasi каби. Лекин ўлка, вилоят, туман кабиларнинг номларида атоқли отгина бош харф билан ёзилади: Oltoy õkasi, Surxondaryo viloyati, Beçkent tumani каби;

2) Олий давлат ва жамоат ташкилотларининг номлари (partiya, uyuçma, jamiyat сўзларидан ташқари): Òzbekiston Respublikasi Oliy Majlisiniñ Keçaçi, Òzbekiston Yozuvçilar uyuçmasi, Birlaçgan Millatlar Taçkiloti, Jahon Tinçlik Keçaçi, Qizil Xoç va Qizil Yarimoç jamiyati, Òzbekiston Xalq demokratik partiyasi, Koreya Mehnat partiyasi каби;

3) давлат олий мансабларининг номи: Òzbekiston Oliy Majlisiniñ

Лойиҳа

Ўзбек тилининг асосий имло қоидалари

Raisi, Ўzbekiston Oliy Sudiniñ Raisi каби. Бундай номлар таркибиде келувчи vazir, prokuror, Ёrinbosar, birinchi Ёrinbosar, kotib, yordamchi, maslahatchi, referent каби сўзлар кичик харф билан ёзилади: Ўzbekiston Respublikasi Boq vaziri, Ўzbekiston Mudofaa vaziri, Ўzbekiston Respublikasi Prezidentiniñ yordamchisi, Ўzbekiston Respublikasi Boq vasiriniñ Ёrinbosari, Amerika Qoqima qshatlari Prezidentiniñ maslahatchisi каби.

77. Давлат олий даражали мукофоти номи таркибидеги сўзлар бoш харф билан ёзилади: "Ўzbekiston Qahramoni" (унвон), "Oltin Yulduz" (медаль). Бошқа мукофотлар, faxriy унвонлар, нишонлар номининг биринчи сўзигина бoш харф билан ёзилади: "Soqlom avlod uqun" (orden), "Ўzbekistonda xizmat koqrsatgan fan arbobi", "Ўzbekistonda xizmat koqrsatgan Transport xodimi" (faxriy unvonlar), "Matbaa a'loqisi" (niqon) каби.

78. Идора ва корхоналар, давлат ва жамоа хўжаликлари, илмий-ишлаб чиқариш муассасалари номи бoш харф билан ёзилади: "Yulduz", "Me'mor", "Uqqun" (ишлаб чиқариш бирлашмалари), "Zeni", "Asbobsozlik" (завод ва фабрика), "Sohibkor", "Taraqiyot" (жамоа ва давлат хўжаликлари), "Bunyodkor", "Soqlom" (кооперативлар), "Toh" (фирма), "Zarbdor" (ширкат) каби. Бундай ном таркибиде бўлса, биринчи сўз ва атокли от бoш харф билан ёзилади: Fanlar akademiyasi, Tilqunoslik instituti, Toqkent davlat universiteti, Soqliqni saqlaq vazirligi, Fan va texnika davlat qoqimasi каби.

79. Атокли от ўрнида қўлланган еки атокли отлик рамзига эга сўз бoш харф билан ёзилади: Vatan (Ўzbekiston маъносиде), Davlat bayrog'i, Davlat gerbi, Davlat madhiyasi.

80. Ёксак хурмат ифодалашда, шунингдек расмий муносабатда, бадний асарда атокли от каби қўлланган турдош от ва кишилик олмоши бoш харф билан ёзилади: Tomonlar, Ahdlaquvchi Tomonlar.

81. Гапнинг биринчи сўзи бoш харф билан ёзилади: Yer tagidan Hucaddasga bir qarab oldim. U boqini quyi solib, tirnoqlariga tikilib turardi (O. Yoqubov).

Эслатмалар:

1. Кўчирма гапдан кейин келган автор гапининг биринчи сўзи (агар у атокли от бўлмаса) кичик харф билан ёзилади: "Bora qizog'inni qoyi ham qirin b'ladim, azizim", - dedi Umarali piyola uzatib (Oybek). "Bu men", - qoqraqbina javob berdi (O. Yoqubov).

2. Хатбошига гапнинг саналувчи қисмлари чиқарилганда бундай қисмлар олдидан чизик қўйилади ва улар кичик харф билан ёзилади: Ma'muriy huquqbuzarlik toqrisidagi iqni koqriqqa tayyorlaq vaqtida tegiqli organ (mansabdor faxs) quyidagi masalalarni: - mazkur iqni koqrib qiqiq unqin huqua doirasiga kirqiq-kirmsaligini; - ma'muriy huquqbuzarlik toqrisidagi protokol va iqga oid boqqa materiallar toqri tuzilgan=tuzilmaganligini; - iqni koqriqda datnaquvchi faxslar uni koqrib qiqiq vaeti va joyi haqida habardor qilingan=qilinmaganligini; - zarur qoqimqa materiallar soqrab qlingan=olinmaganligini hal qiladi ("Ўzbekiston Respublikasiniñ ma'muriy=huquqbuzarlik toqrisidagi kodeksi"dan).

3. Гапнинг қисмлари қавсли ракам еки қавсли харф қўйиб саналса, бундай қисмлар ҳам кичик харф билан ёзилади:

Hozirgi ozbek adabiy tiliniñ luqat boyligi asosan beq manha

negizida tarkib topgan: 1) ununturkiy s'zlar, 2) ozbekqa s'zlar, 3) tojik tilidan kirgan s'zlar, 4) arab tilidan kirgan s'zlar, 5) rus tilidan kirgan s'zlar ("Ўzbek tili" darsligidan).

Iqda quyidagi masalalarni hal qiliqqa intildik: a) ozbek ismlari turkiy datlaminin qaklanis va ruvoqlanish tarixini oqrganish; b) mahalliy nomlarniñ yaqash va qollanish xususiyatlariga xos an'analarni belgilash; c) ismlarniñ tanlanishi, berilish sabablari va bunda ta'sir otkazuvchi omillarni aniqlash (Dissertaciyan).

82. Matnda kavslarqa olib beriladigan turlicha izoxlarning birinchi s'zi bosh xarf bilan yoziladi:

Oyxon (Tohirga salom qilib, yiglamsirab). Qiyomatlik oqam b'lin (Tuzdan olib tutar).

Tohir (Olib). qo halol tuz haqi, tuqishgan siqlim b'lin (Harza).

83. Tarkibli nomlarning bosh xarfidan iborat kiskartmalar, atokli ot bulmagan baqi birikmalarning kiskartmalari, shuningdek initsiallar bosh xarf bilan yoziladi: AQq (Amerika Qoqima qshatlari), BMT (Birlashgan Millatlar Taqkiloti), AES (atom elektr stanciyasi), R. Abdukurimov каби. Kiskartma tarkibide b'ginga teng qism bulsa, uning birinchi xarfigina bosh xarf bilan yoziladi: Oq (Ўzbekiston Respublikasi), OqFA (Ўzbekiston Fanlar akademiyasi), ToqDTU (Toqkent davlat texnika universiteti) каби.

Кўчирин қоидалари

84. Кўп бўғинли сўзининг олдинги сатрига сифмай қолган қисми кейинги сатрга бўғинлаб кўчирилади: tq-son, si-fatti, sifat-li, rax-takor, ruhta-kor, Mu-hammadnodir, Muham-madnodir, Muhammad-nodir, Muhammadno-dir каби. Сўз бўғинлари орасиде келган апостроф бўғин билан бирга қолдирилади: va'-da, ma'-rifat, vaq'-al, in'-om каби.

85. Сўзининг бoш еки охириги бўғини бир харфдан иборат бўлса, улар қуйидагиче кўчирилади:

1) сўз бошидаги бир харфдан иборат бўғин елғиз узи олдинги сатрга қолдирилмайди: a-badiy эмас, aba-diy, e-shikdan эмас, e'ik-dan, e'-lon эмас, e'lon каби;

2) сўз охиридаги бир харфдан иборат бўғин елғиз узи кейинги сатрга кўчирилмайди: mudofa-a эмас, mudo-faa, matba-a эмас, mat-baa каби.

86. Уэлашма сўзларнинг бўғинлари чегарасиде келган икки еки ундан ортиқ ундош қуйидагиче кўчирилади:

1) икки ундош келса, улар кейинги сатрга бирга қолдирилади: dia-gramma, mono-grafiya, dia-fragma каби.

2) уч ундош келса, биринчи ундош олдинги сатрга қолдирилиб, қолган икки ундош кейинги сатрга кўчирилади: in-flaciya, olin-drik каби.

87. Бош харфлардан еки бўғинга тенг қисм ва бош харфлардан иборат кискартмалар, шунингдек кўп хонали ракамлар сатрдан сатрга бўлиб кўчирилмайди: AQq, BMT, ToqDU, 18, 245, 1994, XIX каби.

Эслатмалар:

1) атокли от таркибидеги ракам номдан ажратилган холда кейинги сатрга кўчирилмайди: "Navr'92" (фестиваль), "Qoqituvchi-91" (кўрик-танлов), "Andijon-8", "Terniz-18" (фўза навлари), "Boing-787" (самолёт), "Foton-774" (телевизор) каби;

2) сўз бўғини ва ракамдан иборат кискартмаларда ракам харфи кискартмадан ажратиб кўчирилмайди: "Tu-104", "Yak-40", "An-24" каби;

3) A. Jumayev, S.A. Asomov кабиларда инitsiallar фамилиядан ажратиб кўчирилмайди. Шунингдек v.b. (va boqalar), q.k. (qikabilar) сингари харфий кискартмалар ҳам олдинги сўздан ажратиб кўчирилмайди.

88. Харфдан иборат шартли белги узи тегишли ракамдан ажратиб кўчирилмайди: 5="A" sinf, V "B" guruh, 110 gr., 15 da., 105 m., 25 va., 80 mm каби.

Пештахта ортидаги фирромлар

(Давоми. Боши 1-бетда).

Д. ТУХТАСИНОВ: — Менимча тижорат магазинларининг кўпайгани яхши. Мисол учун мен боймоқчи бўлдим. Лекин пулим кам. Нима қилишим керак? Давлатданми ёки бирор шахсдан қарз оламан-да, дейлик, дўкон очаман. Шундай йул билан сармои орттираман. Шахсий ҳисобимда анчамунча пул орттиганидан кейин уни орқалаб кетмайман ёки сочиб юрбормайман-ку, ишлаб чиқаришга сарфлайман. Қўрбим — етadиган даражада технология сотиб оламан. Махсулот ишлаб чиқара бошлайман. Қараб-сиқиб, ўзининг корхонами ёки заводим бўлади. Шунинг учун ҳам оlibсотарлик ақллик одамлар учун вақтинчалик ҳодиса бўлмоғи керак ва бунга бошқалар ҳам табиий ҳодиса сифатида қарамоғи лозим.

Ж. МАВЛОНОВ: — Тижорат дўконлари тартибсиз қурилади. Мен шахсан уларнинг қиройли ва тартибли бўлишини хоқлайман. Мана масалан шу ернинг ўзидеги чап қатор расгаларга назар солинг. Бир кўчанин четиде шахсий том-орқасидек соябониз катта стол қўйиб олган бўлса, яна бири дўкони ён-атрофига ҳатто ранг суртишини ҳам раво кўрмаган. Хар бир масалада тартиб-қоида бўлгани яхши-да...

Б. АСАДОВА: — Тижоратчиларимизнинг хушмуомала бўлишини истар эдим. Агар хоржий мамлакатларга борган бўлсангиз, биларсиз, улар харидорларга нисбатан жуда кўп илтифотли бўлишади. Бизда-чи? Сўрансангиз ҳатто жавоб беришни ҳам раво кўришмайди. Лекин ота-боболаримиздан мерос, дунё ҳавас қилган савдо маданиятининг тақдирини ташвишга солади.

Д. САИДОВ: — Агар кузатган бўлсангиз, тижорат дўконларида сотувчиларнинг аксарияти ёшлардан иборат. Бу афсуски, қувончли хол эмас. Ёшлар республикамиз, миллатимиз келажакдир. Шундай экан ёшларимиз ўткнчи ҳою-ҳавасларга уралошиб қолмасликлари керак. Биз ана шу жиддий муаммонинг ечимини тезроқ топмасак, мамла-

катимиз қон томири ҳисобланган — интеллектуал кўчдан ажралиб қолишимиз мумкин.

Икки кунлик рейд давомида қонубузарлик ҳолатлари юзасидан Тошкент шаҳри бўйича жами 245 та протокол тузилди, 30 миллион сўм-қупонлик махсулот мусодара қилинди, 4 минг 520 шиша салқин, 64 шиша спиртли ичимликлар, 1277 қути сигарет, 142 дона хўжалик совуни, 38 килограмм чой, 272 килограмм гугурт қайроқунини равишда сотилаётган пайтда қўлга олинди.

Ўзбекистон айни пайтда ўтиш даврини бошидан кечиряпти. Лекин биз ҳозирги давр, гўё шундай бўлиши керак, деб лоқайд қараб турмаслигимиз керак. Эл-юрт ҳақига ҳиёнат қилиш ва шу йул билан сувий «дефицит» яратиб бойлик орттириш душманлик билан баробардир.

Қўрғошимиз таъкидлаганларидек, бу халқ барча кўрғуликларга чидаши мумкин, лекин адолатсизликка сира тоқат қилмайди. Хар биримиз давр мураккаблиларини ҳис қилган ҳолда шахсий манфаат ва хузур-ҳаловатдан воз кечингиз, юрт, халқ фаровонлигини учун бир ёнадан бош чиқаришимиз даркор. Онгли равишда қурилган жамят ва давлат пойдевори мустаҳкам бўлган иморатни эслатади. Бу эса фақат сиз билан бизга боғлиқ.

Т. АЛИНОВЕВ, Республика Давлат солиқ қўмитаси махсус тафтиш назорат бошқармаси суриштирув бўлими бошлиғи муовини.

И. КРИВОШЕЕВА, Республика Давлат солиқ қўмитаси савдо бошқармаси бош инспектори.

Ш. МИРФАНБЕВ, Тошкент шаҳар давлат солиқ бошқармаси бошлиғи муовини.

Омон ВОИҚУЛОВ, Республика Соқлиқни сақлаш вазирилик санитария-эпидемиология бош бошқармаси мутахассиси.

И. ХУДОЕРОВ, «Халқ сўзи» мухбири. В. ПЕТРОВ, «Народное слово» мухбири.

ХУМОЮН

Соғинч, ҳарир либосли раъно

Айдижондан қайтдим хафаҳол, Қалбим қўйсаб оташ меҳрининг. Наҳотки сен энди бир хаёл, Ҳис этмасам ажиб сеҳрининг. Кўзатдилар даладар маҳзун, Дўлар гарди димоқча урди. Дарахлар ҳам бешовқин, беун, Гўё мени илк бора кўрди. Мени беҳол этди бу сафар, Дал ниндоғин ҳис этолмади. Кўксин ёриб учган кабулар — Гўҳим қолди, руҳ нетолимади.

Ҳисларим ҳам бoш эғиб энди, Ажиб сирли оромин излар. Яна Елғиз қолдик, хаёлим, Олсаларда уйқусиз шаҳар. Бу лаҳза сен барчадан голиб, Вутун олам пойнига ётар. Сўйла, ширин каломларингиз, Сабо янглиг елдил, гўзалим. Бузоқликка тинч оиларингиз, Ўзининг ҳам етмас журъатин. Тинглариндиг, эҳ, менин сўзини, Ширинзабон сўзаким пари. Минг бир кеча тундай ўзим — Унутдим, ул подшоҳ каби...

Кеч куз ўти, сирғалиб, соқин, Қадим Бешгуд кўчаларидан. Сукот бўлди боғларга ҳоқим, Бир айрилик диллар қаърида. Ваҳор келди, менин чулимин, Гулга кўмди ерлар-осмонлар. Фақат сенга борар йулнинг Беркидилар кузги ҳазонлар.

Ошёнингга келмадим бекор, Яширнаркан қоп-қора тундан, Қулбағ ичра, ой юзди дилдор, Қамар мулкни ҳис етгум чиндан. Хузурингга елганим муштоқ, Қочиб туннинг суқунатидан, Қурилардай овозинг янроқ — Қўлигингни қўсаганимдан. Ҳаловатсиз кундуз-ку нихон — Ташвишлари тунда ҳам елди. Лен боладай содда бу оқшом, Эртақларга ишонгга келди...

Соғинч, ҳарир либосли раъно, Ажиб, ҳоли паршонлигинг, Ветонагсан, нотинчсан, магар, Ширин орау ила ташининг. Кўзи ичтиқ, шонинг ҳамроҳини, Хаёлига чиқурсан тасвир. Сен-ку менин елғиз паноҳим, Сафаримда сорбон бўлган сир. Сени алдаб яшайман ҳамон, Овутиққа излайман илқини, Гоҳ сарқашсан, уртаб беомон, Фақат ташлаб кетмагил, Соғинч...

Юрак ҳукми ҳамиша голиб, Бўйсунмаса ўзар туйғулар, Абзаларда кетгайдир ёниб, Саратонда қунишиб турар. Виздон жисминг ўртар, бўзлама, Раволаринг мудом хатодин. О, бу дарға малаҳм излама — Ераб, дардинг ўзи даводир.

Тун. Биёбон. Олов ҳам сўнди, Осмон каби жинирлар чўғлар.

"БАРИШ ТИЖАРЕТ" шу ба ширкати нақд пулсиз тўловларга қуйидаги молларни сотиб олишга эҳтиёжи бор: 1. Пахта ипиклар (№34-1;2 ва №54-1;2). 2. Бўз матолар (эни 145 см. дан юқори ва қалин бўлиши лозим). 3. Жайдари қўйлар терилари (70 дц. дан катталари ва 1 навлари бўлиши лозим). Шунингдек ушбу ширкатнинг Тошкентдаги омборидан пилорама сотилади (Туркия махсулоти). Биз учун хар турли тўловлар қулайдир. Маълумот учун телефонлар: 41-00-72, 41-01-72.

ИШБИЛАРМОНЛАР ДИҚҚАТИГА! Ташкилот Москвада фирмалар, масъулияти чекланган жамят, шахсий корхоналар, ҳиссадорлик жамятлари (очик ва ёпиқ турдаги) Муассаса паспортини ўзингиз билан олишни унутманг. Бизнинг телефонлар: 33-76-78, 32-58-10.

Халқ сўзи Народное Слово ТЕЛЕФОНЛАР: маълумот учун 33-07-48; эълонлар бўлими 32-09-25. Индекс: 64808.

Бош муҳаррир: Анвар ЖўРАБОЕВ. ТАХРИР ҲАЙЪАТИ: Абдунаби БОЯҚУЗИЕВ, Эсирғал БОЛИЕВ [масъул котиб, «Халқ сўзи»], Эркин ВОҲИДОВ, Мирқамал МИРАЛИМОВ, Салоҳиддин МУҲИДДИНОВ [бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»], Лев ПАК [бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»], Людмила ПОРФИРЬЕВА, Қўлаҳмад РИЗАЕВ, Александр ТЮРИКОВ [масъул котиб, «Народное слово»], Шавкат ЯҲЕЕВ, Пиримқул ҚОДИРОВ, Мўхаммадjon ҚОРАБОЕВ, Саидхорр ГУЛОМОВ.

● МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 19-уй. Навбатчи муҳаррир — И. Худоев, навбатчи — В. Норбоев.